

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет природничих наук

Кафедра географії та природознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Геоморфологія

Освітня програма «Науки про Землю»

Спеціальність 103 Науки про Землю

Галузь знань 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні кафедри географії та природознавства
Протокол № 1 від “15” вересня 2020 р.

м. Івано-Франківськ - 2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Геоморфологія
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Викладач (-і)	Сав'юк Мирослав Іванович.
Контактний телефон викладача	0669267727
E-mail викладача	myroslav.saviuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	вибіркова
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	Згідно затвердженого розкладу консультацій
2. Анотація до курсу	
Дисципліна «Геоморфологія» є вибірковою навчальною дисципліною для студентів спеціальності 103 Науки про Землю. При вивченні цієї дисципліни студенти зможуть вивчити форми рельєфу земної поверхні, аналізувати його генезис, утворення і динаміку.	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою викладання навчальної дисципліни «Геоморфологія» є формування у студентів знань про рельєф земної поверхні, впливу ендо- та екзогенних чинників на його формування, генезис, час утворення, його динаміку, а також зростаючого впливу діяльності людини.</p> <p>Основними завданнями вивчення дисципліни «Геоморфологія» є:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз морфології рельєфу; – визначення його генезису і віку; – відтворення етапів розвитку, встановлення інтенсивності змін під впливом ендо- й екзогенних чинників; – аналіз фізико-географічних умов, які існували у минулому на поверхні Землі; – оцінювання придатності рельєфу для господарського використання; – обґрунтування заходів щодо регулювання несприятливих процесів та їх оптимізації. <p>У результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – елементи, форми і типи рельєфу, класифікації рельєфу; – загальні закономірності будови рельєфу Землі та історію його розвитку; – чинники і процеси геоморфогенезу, їх класифікації та роль у рельєфоутворенні; – методи геоморфологічних і палеогеографічних досліджень; <p>вміти: – „читати” рельєф за картами (геоморфологічними, топографічними, фізичними);</p> <ul style="list-style-type: none"> – проводити морфографічний і морфометричний аналізи рельєфу у камеральних умовах (на основі картографічних матеріалів, фотографій, аеро-та космоснімків тощо); – давати загальну орографічну характеристику території; – будувати й аналізувати геолого-геоморфологічні профілі, стратиграфічні розрізи, геоморфологічні та палеогеографічні карти 	
4. Компетентності	
<ul style="list-style-type: none"> - Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності предметної області наук про Землю або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та антропогенних об'єктів та процесів із використанням комплексу міждисциплінарних даних та за умовами недостатності інформації. - Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. - Знання та розуміння теоретичних основ наук про Землю як комплексну природну систему. - Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у польових і лабораторних умовах. - Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання. 	

5. Результати навчання					
<ul style="list-style-type: none"> - Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області наук про Землю. - Вміти проводити польові та лабораторні дослідження геосфери Землі та метеорологічних процесів і явищ зокрема. - Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад Землі як планетарної системи та її геосфер. - Аналізувати властивості атмосфери та інших геосфер у різних просторово-часових масштабах. - Аналізувати та кількісно описувати процеси, які виникають при взаємодії атмосфери Землі з іншими геосферами. 					
6. Організація навчання курсу					
Обсяг курсу - 3 кредити ECTS, 90 год.					
Вид заняття			Загальна кількість годин		
лекції			12		
семінарські заняття / практичні / лабораторні			18		
самостійна робота			60		
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)		Нормативний / вибірковий	
3	103 Науки про Землю	2 курс ОР бакалавр		вибірковий	
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Літер атура	Завдання, год	Вага оцін ки	Термін виконання
Лекційні заняття					
Тема 1. Літосфера. Класифікація форм рельєфу Землі. Геоморфологія - наука про рельєф. Основні етапи її розвитку. Сучасні уявлення про літосферу, особливості її формування. Риси земної поверхні. Поняття про форми та елементи форм рельєфу. Класифікація форм рельєфу. Морфологія земної кори і гіпсографічна крива. Генезис рельєфу. Вік рельєфу.	Лекція 2 год.	1-5, 10,13, 15	Ознайомитись із наукою про рельєф Землі – геоморфологією, сучасним уявленням про літосферу, її формування, основні риси поверхні, класифікацією форм рельєфу, гіпсометричною кривою, генезисом і віком рельєфу, використовуючи презентацію та додаткові матеріали; 4 год.	2	Згідно розкладу
Тема 2. Ендогенні процеси і рельєф. Причини тектонічних рухів. Форми прояву рухів. Коливальні рухи. Тектонічні порушення.	Лекція 2 год.	2,3,4, 5,10, 14,15	Ознайомитись з ендогенними процесами, що відбуваються в надрах Землі і їх проявом у формуванні рельєфу,	3	Згідно розкладу

Землетруси. Рельєфоутворююча роль тектонічних рухів.			причинами тектонічних рухів, порушень, використовуючи презентацію та інші додаткові матеріали; 2 год.		
Тема 3. Морфоструктурний рельєф рівнинних і гірських областей. Поняття про рівнини. Морфологічна класифікація рівнин. Генетичні типи рівнин. Первинні рівнини. Особливості формування рівнин. Генетичні типи гір. Формування і класифікація гір. Горизонтальний тип розчленування гір. Морфологічні типи гір.	Лекція 2 год.	2,3,4, 5,10, 14,15	Ознайомитись з одним із понять рельєфу - рівнини, їх морфологічну і генетичну класифікацію, особливості формування рівнин і гір, використовуючи презентацію та додатковий матеріал; 2 год.	2	Згідно розкладу
Тема 4. Основні структурні елементи земної кори. Принципи класифікації структурних елементів земної кори. Структури океанічного ложа. Структури перехідних зон. Мегарельєф підводних країн материків. Структури континентів.	Лекція 2 год.	2,3,4, 5,10, 13,14, 15	Ознайомитись з основними структурними елементами земної кори та принципами класифікації структурних елементів: континентів океанічного ложа, перехідних зон, мега рельєф підводних країн материків, використовуючи презентацію та додатковий матеріал; 2 год.	3	Згідно розкладу
Тема 5. Екзодинамічні процеси. Поняття екзогенних процесів. Вивітрювання. Кори вивітрювання. Форми рельєфу. Еолові процеси і рельєф. Умови формування еолового рельєфу. Дефляційні та	Лекція 1 год.	2,3,4, 5, 9, 10, 14,15	Ознайомитись з основними екзогенними процесами, що відбуваються на планеті, гіпергенезом, формами рельєфу при вивітрюванні, використовуючи презентацію та додатковий матеріал; 2 год.	3	Згідно розкладу

<p>коразійні форми еолового рельєфу. Акумулятивні форми еолового рельєфу. Аридно-денудаційні форми рельєфу.</p>					
<p>Тема 6. Флювіальний рельєф. Загальні закономірності роботи водних потоків. Рельєф тимчасових водотоків: особливості формування ярів та форми рельєфу; балки та специфіка їх рельєфу. Морфологічні типи річкових долин. Тектонічні і генетичні типи річкових долин. Меандрування річок і форми рельєфу. Заплава і надзаплавні тераси. Асиметрія річкових долин. Пороги і водоспади. Гирла і дельти річок.</p>	Лекція 1 год.	2,3,4, 5, 8, 10, 14,15	Ознайомитись з роботою поверхневих текучих вод, що створюють флювіальний рельєф. Вони утворюють морфо-скульптурні форми рельєфу, зокрема улоговини, ерозійні борозни, водорії, яри, балки, конуси виносу, тектонічними і генетичними типами річкових долин, їх складовими елементами, використовуючи презентацію та додатковий матеріал; 2 год.	3	Згідно розкладу
<p>Тема 7. Карстовий та суфозійний рельєф. Поняття карсту та умови його утворення. Поверхневі форми карстового рельєфу. Підземні форми карстового рельєфу. Зонально-кліматичні типи карсту. Псевдокарстові явища. Суфозійний рельєф.</p>	Лекція 1 год.	2,3,4, 5,10, 14,15	Ознайомитись з такими поняттями як карст і суфозія, умовами їх утворення, формами поверхневого і підземного карсту, формами рельєфу, використовуючи презентацію та додаткові матеріали; 2 год.	3	Згідно розкладу
<p>Тема 8. Гравітаційний береговий рельєф. Гравітаційні схилі процеси і рельєф. Поняття “схил”, “схилоформуючі процеси”. Класифікація схилів за морфологією. Хвилі і хвильові течії. Перенесення наносів і акумулятивні форми рельєфу. Абразійні</p>	Лекція 1 год.	2,3,5, 10,15	Ознайомитись з силовими процесами і рельєфом, генезисом ендегенних і екзогенних схилів, які за морфологією поділяються на обвальні-осипні, десерпційно-соліфлюкційні, делювіальні, зсувні, складні полігенні типи схилів, використовуючи	3	Згідно розкладу

форми рельєфу. Типи берегів.			презентацію; 2 год.		
Практичні заняття					
Тема 1. Основні форми рельєфу Землі. Планетарний рельєф Землі.	Заняття 1 2 год.	1, 2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Визначення рельєфу за розмірами. Генетична класифікація рельєфу. Вивчити структури планетарного масштабу земної кори, типи земної кори. Зображення рельєфу на геоморфологічних картах. Проаналізувати мега - рельєф материків, геосинклінальних областей, гіпсометричну криву. Вивчити географічну номенклатуру Європи (гори, височини, плоскогір'я, плато, рівнини, низовини). 2 год.	7	Згідно розкладу
Тема 2. Аналіз морфоструктурної організації суходолу.	Заняття 2 2 год.	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Методом територіального аналізу сформуванню уявлення про неоднорідність геоморфологічної будови суходолу материків і островів, гори, їх генезис, класифікація гір за висотою, риси висотних типів гір, морфотектонічна класифікація гір, типи гір за віком, вивчити географічну Азії номенклатуру (гори); 2 год.	7	Згідно розкладу
Тема 3. Флювіальний рельєф. Процес формування річкової долини.	Заняття 3 2 год.	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Сформуванню уявлення про процеси і умови формування флювіального рельєфу, який створений тимчасовими водотоками: борозни, рівчаки, яри, балки, їх геоморфологічна	7	Згідно розкладу

			<p>будова, сформувати уявлення про процес формування річкової долини, її складові елементи: русло, заплаву, тераси, схили, навчитись визначати їх елементи, типи, описати історію розвитку річкової долини, вивчити географічну номенклатуру Азії (плато, рівнини, низовини, пустелі); 2 год.</p>		
Тема 4. Карстовий рельєф	Заняття 4 2 год.	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	<p>Сформувати навички аналізувати умови та процеси виникнення карстового рельєфу, його розвиток, вивчити основні класифікації карсту, вивчити географічну номенклатуру Північної і Південної Америки (гори, рівнини); 2 год.</p>	6	Згідно розкладу
Тема 5. Рельєф дна Світового океану і морських берегів.	Заняття 5 2 год.	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	<p>Розглянути рельєф ложа Світового океану, серединних океанічних хребтів, геоморфологічну діяльність донних і постійних поверхневих течій; розглянути і вивчити поняття «берег», поперечне і поздовжнє переміщення наносів, створювані при цьому форми рельєфу, абразія, вирівнювання берегової лінії, типи інгресивних берегів, коралові береги і острови, морські тераси; вивчити географічну</p>	7	Згідно розкладу

			номенклатуру Африки (гори, нагір'я, рівнини, пустині) 2 год.		
Тема 6. Побудова геолого-геоморфологічного профілю річкової долини	Заняття 6 4 год.	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Оволодіти методикою побудови геолого-геоморфологічного профілю; вивчити географічну номенклатуру Австралії (гори, плоскогір'я, плато, рівнини); 2 год.	8	Згідно розкладу
Тема 7. Аналіз геолого-геоморфологічного профілю та опис історії розвитку рельєфу	Заняття 7 4 год.	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Навчитися аналізувати геолого-геоморфологічний профіль для відтворення історії розвитку рельєфу; 2 год.	8	Згідно розкладу

7. Система оцінювання курсу

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p><i>Поточний контроль</i> здійснюється під час проведення лекційних, лабораторних, індивідуальних занять і має на меті перевірку знань студентів з окремих тем навчальної дисципліни та рівня їх підготовленості до виконання конкретної роботи. Оцінки у національній шкалі («відмінно» - 5, «добре» - 4, «задовільно» - 3, «незадовільно» - 2), отримані студентами, виставляються у журналах обліку відвідування та успішності академічної групи.</p> <p><i>Модульний контроль</i> (сума балів за окремий змістовий модуль) проводиться (виставляється) на підставі оцінювання результатів знань студентів після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля. Завданням модульного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певного матеріалу (теми), вироблення навичок проведення розрахункових робіт, вміння вирішувати конкретні ситуативні задачі, самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислювати зміст даної частини дисципліни, уміння публічно чи письмово подати певний матеріал.</p> <p><i>Семестровий (підсумковий) контроль</i> проводиться у формі екзамену.</p> <p><i>Екзамен</i> – форма підсумкового контролю, яка передбачає перевірку розуміння</p>
--	--

	студентом теоретичного та практичного програмного матеріалу з усієї дисципліни, здатності творчо використовувати здобуті знання та вміння, формувати власне ставлення до певної проблеми тощо.
Вимоги до письмової роботи	Підсумкова письмова робота виконується у формі тестових завдань з вибором правильної відповіді. Кількість тестових завдань – 25.
Семінарські заняття	Практичні роботи (семінари) вимагають від студентів дотримання певного рівня відповіді, яка передбачає як опору на лекційний матеріал, так і використання рекомендованої літератури та інших додаткових джерел інформації. При оцінюванні відповідей враховується також рівень теоретичної підготовки, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, володіння понятійним апаратом.
Умови допуску до підсумкового контролю	Студент допускається до складання екзамену, якщо впродовж семестру він за змістові модулі набрав сумарно 25 балів і вище. Студент не допускається до складання екзамену, якщо впродовж семестру він за змістові модулі набрав менше 25 балів. У цьому випадку студенту у відомості робиться запис "не допущений" і виставляється набрана кількість балів. Допускається, як виняток, з дозволу декана факультету за заявою, погодженою з відповідною кафедрою, одноразове виконання студентом додаткових видів робіт з навчальної дисципліни (відпрацювання пропущених занять, перескладання змістових модулів, виконання індивідуальних завдань тощо) для підвищення оцінок за змістові модулі. Напередодні екзамену викладач подає доповідну декану про недопуск студентів академічної групи (груп). Відмітка про недопуск у відомості робиться при наявності розпорядження декана.

8. Політика курсу

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.

Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на практичних заняттях, поточному тестуванні, самостійній роботі (реферати, презентації). При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.

Вимоги викладача. Кожен викладач ставить студентам систему вимог та правил поведінки

студентів на заняттях, доводить до їх відома методичні рекомендації щодо виконання контрольних робіт, тестових завдань. Все це гарантує високу ефективність навчального процесу і є обов'язковою для студентів.

9. Рекомендована література

1. Колтун О.В. Вступ до геоморфології. Навч. посібн. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 80 с.
2. Павловська Т.С. Геоморфологія: терміни й поняття: навч. посіб. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – 284с.
3. Стецюк В.В., Ковальчук І.П. Основи геоморфології: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2005. – 495с.: іл.
4. Свинко Й.М., Сивий М.Я. Геологія: Підручник. – К.: Либідь, 2003. – 480с.
5. Леонтьев О.К., Рычагов Г.И. Общая геоморфология. – М.: Высшая школа, 1988. – 319 с.
6. Неклюкова Н.П. Практикум по общему землеведению. – М.: Просвещение, 1985.
7. Пашканг К.В. Практикум по общему землеведению. – М.: Высшая школа, 1982. – 223 с.
8. Волошин І.І. Загальне землезнавство: навчальний посібник для вузів. – Ніжин: Вид-во Ніжинського педагогічного ун-ту ім. М. Гоголя, 2002. – 294 с.
9. Волошин І.І., Уварова А.Є. Загальне землезнавство: Практикум. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. – 238 с.
10. Географический энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1989.
11. Геренчук К.И. и др. Общее землеведение. – М.: Высшая школа, 1984.
12. Динамическая геоморфология /Под ред. Г.С. Ананьева и др. – М.: Изд-во МГУ, 1992. – 448 с.
13. Олійник Я.Б., Федорищак Р.П., Шищенко П.Г. Загальне землезнавство: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2003. – 247 с.
14. Савцова Т.М. Общее землеведение. – М.: Академия, 2007. – 416 с.
15. Щукин И.С. Общая геоморфология. – Т.1,2,3. – М.: МГУ, 1975.

Рекомендовані інтернет ресурси:

www.geo.ru

www.geofocus.ru

www.national-geographic.ru

<http://www.relief.pu.ru>

<http://www.qpg.geog.cam.ac.uk>

<http://quaternary-science.publiss.net/issues>

<http://www.geomorph.org>